

Obsah

Předmluva	9
Úvod	10
1 Obsah pojmu krystal	12
1.1 Vybrané kapitoly z dějin krystalografie	12
1.1.1 Krystalografie v antice	12
1.1.2 Dějiny vědecké krystalografie začaly v Praze	14
1.1.3 Objevování prvního empirického zákona geometrické krystalografie	15
1.1.4 O vztahu mezi vnějším tvarem a vnitřní stavbou krystalů	18
1.1.5 Spor o prvenství objevu krystalových soustav	21
1.1.6 Izomorfie a polymorfie – obecné vlastnosti krystalických látek	25
1.1.7 Nauka o krystalech = krystalografie + krystalonomie	27
1.1.8 Hessel–Bravais–Gadolín; o trojnásobně potvrzených zákonech souměrnosti krystalů	30
1.1.9 Krystalografické Memoáry a Etudy A. Bravaisa	33
1.1.10 Prostorové grupy – 230 zákonů souměrnosti krystalových struktur	37
1.1.11 Z historie objevů fyzikální a chemické krystalografie	39
1.1.12 Pierre Curie (1859–1906), Woldemar Voigt (1850–1919), Paul von Groth (1843–1927)	43
1.1.13 Goniometrie a morfologie krystalů	46
1.1.14 Krystalografie po Laueho objevu v roce 1912	47
1.2 Klasická definice krystalu	48
Literatura	51
2 Makroskopická souměrnost krystalů	52
2.1 Pojem souměrnosti	52
2.2 Makroskopické prvky souměrnosti	52
2.3 Uzavřené a otevřené transformace	55
2.4 Složené prvky souměrnosti	56
2.5 Značení makroskopických prvků souměrnosti	57
2.6 Transformační matice základních prvků souměrnosti	58
2.7 Ekvivalentní body	61
2.8 Bodové grupy a krystalové soustavy	62
2.8.1 Pojem bodové grupy	62
2.8.2 Bodové grupy v Schoenfliesově značení	63

2.8.3	Krystalové soustavy	64
2.8.4	Mezinárodní (Hermannovo–Mauguinovo) značení bodových grup	66
2.9	Centrické bodové grupy, Laueho grupy, enantiomorfie	69
2.9.1	Centrické bodové grupy a grupy Laueho	69
2.9.2	Enantiomorfie	70
2.10	Krystalografické projekce	70
2.10.1	Sférická projekce	71
2.10.2	Stereografická projekce	72
2.10.3	Gnomostereografická projekce	74
2.10.4	Stereografické sítě	75
2.10.5	Gnomonická projekce	79
2.11	Stereografické projekce bodových grup	80
2.12	Dvojměrné bodové grupy	89
2.13	Krystalové tvary	91
2.13.1	Jednoduché tvary obecné a speciální, spojky	91
2.13.2	Holoedrické, hemiedrické, tetartoedrické a ogdoedrické krystalové tvary	94
2.13.3	Geometrické a krystalografické odlišnosti jednoduchých tvarů	95
2.13.4	Tvar reálných krystalů	96
	Literatura	97
3	Krystalové mřížky	98
3.1	Pojem mřížky	98
3.2	Bravaisova mřížka	98
3.3	Omezení četnosti rotačních os souměrnosti vyplývající z teorie mřížek	111
3.4	Značení uzlových bodů, přímek (směrů) a rovin	111
3.5	Standardní projekce krystalu	116
3.6	Reciproká mřížka	118
3.6.1	Definice a základní vlastnosti	118
3.6.2	Aplikace reciproké mřížky v krystalografii	124
3.6.3	Různé typy reciprokových mřížek	132
	Literatura	134
4	Souměrnost krystalových struktur	135
4.1	Báze krystalové struktury	135
4.2	Translační (mikroskopické) prvky souměrnosti	136
4.2.1	Šroubové osy	138
4.2.2	Roviny skluzu	140
4.3	Prostorové grupy	141
4.3.1	Značení prostorových grup	142
4.3.2	Zobrazování prostorových grup	143
4.3.3	Dvojměrné prostorové grupy	156
	Literatura	156
5	Základní pojmy fyziky a chemie krystalů, vybrané typy struktur	157
5.1	Atomové a iontové poloměry	157
5.1.1	Definice pojmů a jejich obsah	157
5.1.2	Příklady zákonitostí změn atomových a iontových poloměrů	158
5.2	Koordináčn í č í sla	159
5.2.1	Koordináčn í č í sla prvků, koordináčn í mnohostěn ý	159
5.2.2	Koordináčn í č í sla dvojných a trojných sloučenin	162

5.2.3	Iontové poloměry dvojných sloučenin	164
5.2.4	Příklady kvalitativního vztahu mezi koordinačním číslem (atomovými poloměry) a vlastnostmi kovů	165
5.3	Nejtěsnější uspořádání tuhých koulí	168
5.4	Intersticiální (meziuzlové) polohy ve strukturách s nejtěsnějším uspořádáním	170
5.5	Vazby v krystalech	173
5.5.1	Iontová vazba	173
5.5.2	Kovalentní vazba	174
5.5.3	Van der Waalsova (molekulová) vazba	175
5.5.4	Vodíková vazba	175
5.5.5	Kovové krystaly	175
5.6	Vybrané struktury ideálních krystalů	176
5.7	Polytypie	187
5.8	Tuhé roztoky	188
5.8.1	Substituční tuhé roztoky	189
5.8.2	Intersticiální tuhé roztoky	190
5.8.3	Subtrakční tuhé roztoky	190
5.9	Intersticiální sloučeniny a intermediální fáze	191
5.9.1	Intersticiální sloučeniny	191
5.9.2	Intermediální fáze	192
5.10	Uspořádanost	193
5.10.1	Uspořádané tuhé roztoky – hyperstruktury	193
5.10.2	Parametry uspořádání na dlouhou a na krátkou vzdálenost	194
5.11	Izomorfie	195
5.12	Polymorfie	196
Literatura		199
6 Mřížkové parametry prvků a vybraných anorganických sloučenin		201
Literatura		222
7 Závislost fyzikálních a mechanických vlastností krystalů na struktuře		223
7.1	Skalární fyzikální vlastnosti	223
7.2	Souměrnost fyzikálních vlastností krystalu	225
7.3	Tensorový popis fyzikálních vlastností krystalů	229
7.4	Vektorové vlastnosti krystalů	231
7.4.1	Pyroelektrický jev	231
7.4.2	Elektrokolorický jev	233
7.5	Popis fyzikálních vlastností krystalů tenzory druhého řádu	234
7.5.1	Tenzor měrné elektrické vodivosti	234
7.5.2	Optické vlastnosti krystalů	237
7.5.3	Tepelná vodivost a teplotní roztažnost	240
7.5.4	Napětí a deformace	242
7.6	Piezoelektrický jev – popis vlastností krystalu tenzorem třetího řádu	247
7.7	Elastické konstanty a moduly – popis vlastností krystalu tenzorem čtvrtého řádu	250
7.8	Mechanické vlastnosti krystalů	254
Literatura		256
8 Krystaly s reálnou strukturou		258
8.1	Klasifikace strukturních poruch	258
8.2	Kapalné krystaly	260

8.2.1	Základní charakteristika kapalně krystalické fáze	260
8.2.2	Nematická fáze	261
8.2.3	Smectická fáze	261
8.2.4	Stýlicí fáze	262
8.3	Kvazikrystaly	263
8.4	Zobecněná definice krystalu	265
8.5	Familie struktur	266
8.6	Definice VC a OD struktur	267
8.7	Nesouměřitelné struktury	269
	Literatura	269
	Rejstřík	270